

Reacties

In het vorige nummer schreef socioloog Wouter de Nooy over instrumenten van de overheid om op het gebied van de beeldende kunsten beleid te voeren. Hij vertelde over onderzoek naar het subsidiestelsel en vroeg zich af wat er te zeggen zou zijn voor periodieke veranderingen ervan. Zijn stuk ergerde Geert Dales, directeur van het Fonds voor Beeldende Kunsten, Vormgeving en Bouwkunst. In zijn reactie zet Dales uiteen wat volgens hem de werkelijke cijfers zijn en wat de grenzen zijn van goed wetenschappelijk onderzoek. De redactie vroeg daarop De Nooy om een antwoord. Wat is wetenschap, en wat speculatie?

Onverantwoorde conclusies

Geert Dales Onder de titel 'De kracht van verandering'¹ schrijft Wouter de Nooy in *Boekmancahier* nr. 29 (september 1996) een artikel over wat hij noemt 'onvoorziene effecten van het nieuwe beeldende-kunstbeleid'. Hij schetst de effecten, waarbij hij zich hoofdzakelijk baseert op het onderzoek *Kwaliteit en professionaliteit: evaluatie van het Fonds voor Beeldende Kunsten, Vormgeving en Bouwkunst*. De Nooy was co-opsteller van dat onderzoek, dat in 1994 werd gepubliceerd; het werd uitgevoerd in opdracht van het ministerie van OCenW.

In zijn artikel trekt De Nooy vergaande conclusies:

1. De verzelfstandiging van een bestuurstaak van de overheid door de oprichting van een nieuwe kunstinstelling gaat veel verder dan alleen een bestuurlijke operatie. Er ontstaan tal van interacties die een onbedoelde invloed gaan uitoefenen op de kunstwereld;
2. Er is sprake van een orkestratie van beslissingen inzake subsidietoekenningen, waardoor min of meer dezelfde groep kunstenaars er steeds met de subsidies vandoor gaat;
3. Door die cumulatie van subsidies hoeven de kunstenaars niet meer de buitenlandse markt op om aan geld te komen;
4. Dientengevolge moet worden geconcludeerd dat het beleid gericht op kwalitatief hoogwaardig aanbod een ander deel van het departementaal beleid, te weten internationalisering, in de wielen rijdt;
5. Alleen als de overheid regelmatig het subsidiestelsel ingrijpend wijzigt, ontstaan er voor nieuwe kunstenaars kansen om zich een plaats in dat stelsel te verwerven. Zonder die wijzigingen komt er onvoldoende doorstroom van kunstenaars die van het stelsel gebruik maken. Het zijn immers, volgens De Nooy, vooral de eerste gebruikers die van nieuwe regelingen profiteren.

Om dergelijke brede en vergaande conclusies te trekken moet je wel een behoorlijke onderbouwing hebben. Zoals gezegd baseert De Nooy zich op het evaluatieonderzoek inzake het Fonds BKVB. Dat onderzoek kende aanzienlijke beperkingen, die te maken hadden met wat wetenschappelijk haalbaar was en met de reikwijdte van de opdracht. Ik neem De Nooy c.s. die beperkingen niet kwalijk, maar wel het feit dat hij verzuimt die aan te geven in zijn artikel (en in de andere publicaties die hij inmiddels in vervolg op het onderzoek heeft gepubliceerd). De smalle basis van het evaluatieonderzoek kan De Nooy's brede gevolgtrekkingen absoluut niet dragen. Ik zal dat toelichten.

Beperkingen evaluatieonderzoek

Het evaluatieonderzoek trachtte te achterhalen welke de effecten waren van de toekenning van zogenaamde Individuele Subsidies (vooral werkbeurzen, startstipendia en project-subsidies) en beroepskostenvergoedingen. Als onderzoeksperiode gold 1980 tot en met 1991. Gekeken werd naar de effecten op de artistieke en professionele ontwikkeling van beeldende kunstenaars. De ontwikkeling werd afgemeten aan twee elementen: de artistieke erkenning en de positie van kunstenaars in een netwerk rond presentatieruimten. Onder artistieke erkenning werd in het onderzoek verstaan erkenning door instanties die hun keuzen baseren op artistieke kwaliteitsoordelen. Het ging dus om institutionele erkenning. De indicatoren waren: aankopen en opdrachten via diverse subsidieregelingen en instellingen van de overheid, publicaties en als derde indicator prijzen en eervolle vermeldingen. Tenslotte werd gekeken naar twee componenten van de erkenning, te weten de hoeveelheid erkenning en de verhouding tussen buitenlandse en nationale erkenning.

Dat hierin grote beperkingen liggen opgesloten mag duidelijk zijn. Aankopen en

opdrachten van anderen dan overheids- of semi-overheidsinstellingen zijn niet meegenomen. De indicatoren van de erkenning zijn voor een belangrijk deel niet gewogen. Zo werd geen onderscheid gemaakt tussen publicaties van verschillend gehalte; er werd alleen maar een indeling in bladen gemaakt, geen inhoudsanalyse toegepast. Ook bij de buitenlandse erkenning lopen prestigieuze culturele uitwisselingen en inferieure presentaties in dito presentatieruimten volstrekt door elkaar.

Een andere, ernstige maar ook De Nooy c.s. niet te verwijten beperking is dat het evaluatieonderzoek zich uitstreckte over de periode tot 1992. Op het moment dat het, eind 1994, gepubliceerd werd bestonden de beroepskostenvergoedingen - die toch een belangrijk deel uitmaakten van het onderzoeksobject - al niet meer. Die zijn met ingang van 1994 vervangen door basisstipendia, een subsidie waarvan ook de onderzoekers zeggen dat het een heel ander imago heeft dan de beroepskostenvergoedingen. Hoe kun je dan anno 1996 nog voortborduren op conclusies van een onderzoek waarvan het onderzochte object al lang niet meer bestaat? Het onderzoek was simpelweg al verouderd en door de werkelijkheid achterhaald op het moment waarop het gepubliceerd werd.

Nogmaals, de beperkingen van het onderzoek en dus van de relevantie ervan neem ik de onderzoekers niet kwalijk, maar wel dat zij daarop bij vervolgpublishies niet nadrukkelijk wijzen. Daarmee worden op onverantwoorde en onwetenschappelijke wijze conclusies getrokken.

De feiten

Het tweede manco van De Nooys beschouwing is een gebrekkige feitenkennis. Op minstens twee cruciale punten zit De Nooy ernaast, terwijl de desbetreffende feiten wel een belangrijke onderbouwing voor zijn thesen vormen.

Het eerste punt betreft de financiële positie en kracht van de minister van WVC c.q. de staatssecretaris van OCenW respectievelijk het Fonds BKVB. De Nooy stelt op pagina 321 dat de minister van WVC in de jaren tachtig, na de overheveling van BKR-gelden, de belangrijkste actor (hij bedoelt hier primair in financiële zin) in het beeldende-kunstbeleid werd. Op pagina 323 wordt dat herhaald met de stelling dat de financiële ondersteuning van het ministerie van WVC substantieel is. 'Zij overtreft de totale markt voor aankopen van Nederlandse kunst naar schatting in ruime mate.' Daarna geeft De Nooy voor die markt een cijfer over het jaar 1991 (40 tot 45 miljoen gulden). Recentere en dus interessantere cijfers duiden er echter op dat die markt (waaronder begrepen omzet uit opdrachten, verkoop, verhuur, uitleen en gebruikersrecht) 130 miljoen bedraagt.² Het is dan ook onwaarschijnlijk dat het in 1991 slechts 45 miljoen was. Een verdrievoudiging van de markt heeft zich niet voorgedaan. In totaal halen beeldende kunstenaars uit de hun ter beschikking staande bronnen (inclusief neveninkomsten die losstaan van het beroep) meer dan 300 miljoen binnen. (Dat zij er intussen beroerd voor staan komt door de verhoudingsgewijs extreem hoge beroepskosten, maar dit terzijde.) Op die 300 miljoen vormt het BK-budget van het Fonds BKVB, gemeten in cijfers uit de periode waarover het evaluatieonderzoek ging, circa 6 procent. Gemeten aan de hand van het huidige budget ruim 12 procent. Over het geheel genomen is dat dus beperkt en je vraagt je toch af hoe je met zo'n beperkte financiële kracht het hele veld kunt orkestreren. Ook als je subsidies in het kader van andere regelingen meetelt blijft het in het licht van de totale omzet niet meer dan een beperkte factor.

Het is ook niet zozeer de minister van WVC (thans staatssecretaris van OCenW) die bij de individuele kunstenaars aan de langste

financiële touwtjes trekt, maar de minister van Sociale Zaken. Met meer dan vijfduizend beeldende kunstenaars in de bijstand is wel duidelijk waar het grootste deel van de financiering van de beroepsuitoefening vandaan komt.

Het tweede punt waar De Nooy zich vergist, betreft de beweerde cumulatie van subsidies bij steeds weer dezelfde kunstenaars (pagina 324) en over de gebrekkige doorstroom in het stelsel (pagina 326). Op deze stellingen baseert hij immers een belangrijk deel van zijn conclusies. Hoe liggen de feiten? Bij het Fonds BKVB zijn in minder dan acht jaar meer dan vierduizend verschillende beeldende kunstenaars (minstens één keer) gesubsidieerd. Dat is toch wat anders dan een beperkte groep die er steeds weer met de buit vandoor gaat. In totaal scoorden zij circa 9500 toekenningen. Dat is gemiddeld 2,4 keer per gehonoreerde kunstenaar. Als alleen naar de beroepskostenvergoedingen en basisstipendia wordt gekeken is het gemiddelde 2,11 keer en bij de Individuele Subsidies (waarop de Nooy zijn pijlen vooral gericht heeft) 1,75 keer. Het eerste betekent in financiële termen zo'n 20.000 gulden, het laatste ongeveer 60.000 gulden. In acht jaar!

Ook is er sprake van een zeer gelijkmatige spreiding van toekenningen over aanvragers. Van de gehonoreerde kunstenaars heeft 42 procent slechts één toekenning gehad. Twintig procent scoorde twee toekenningen, 15 procent drie en 10 procent vier toekenningen. Kortom: 87 procent zit in de categorie één tot vier toekenningen. Dat zijn meer dan 3400 kunstenaars. Dertien procent zit in de categorie meer dan vier; slechts 1 procent heeft het tot acht, negen of (de topper) tien toekenningen gebracht. Daarbij moet bedacht worden dat het overgrote deel van de subsidies beroepskostenvergoedingen van vijfduizend gulden betrof. Dit kun je toch geen cumulatie van subsidies noemen. Dan kun je toch niet beweren dat het in de praktijk moeilijk is om de subsidieverlening

aan een kunstenaar te stoppen en dat de uitstroom uit de regelingen laag is. Ik kan dat soort verhalen, die we overigens wel meer horen, alleen maar als totale onzin kwalificeren, althans voor zover het gaat om het Fonds BKVB.

De vervolgvraag is of De Nooys vlieger wel opgaat als ook andere subsidieregelingen in de beschouwing worden betrokken. Daarover verschaft de onlangs verschenen studie *Beeldende kunstbeleid en OCenW*³ opheldering. Van niet minder dan acht rijksinstrumenten van beeldend-kunstbeleid hebben in de periode 1990-1993 meer dan 4600 beeldende kunstenaars een of meerdere keren gebruik gemaakt. De overlap tussen de verschillende typen instrumenten is gering te noemen. Per jaar komen ongeveer 2260 kunstenaars in aanmerking voor een of meerdere instrumenten. Een kleiner aantal dan genoemde 4600, namelijk ruim 4300, hebben geen subsidie, opdracht of aankoop gehad, ondanks pogingen daartoe. Misschien waren ze gewoonweg niet goed genoeg? Hoe dan ook, duizenden kunstenaars maken van de instrumenten gebruik, dus waar De Nooy zijn beweringen op baseert is mij een raadsel.

Verzelfstandiging

Ik zou hier kunnen afronden. De basis deugt niet, de daarop gebaseerde conclusies dus ook niet. Punt. Maar dan zou ik De Nooy te kort doen en bovendien heb ik nog wat aanvullingen. Om te beginnen bij de stelling inzake de neveneffecten van een verzelfstandiging van bestuurstaken. De productie van kwalitatief hoogwaardige kunst is, zo stelt De Nooy (pagina 324), een autonoom proces. Daarbij zou de overheid zich moeten richten op begeleiding, het stimuleren en sturen van de interactie tussen kunstenaars en andere deskundigen. Dat sturen moet zich beperken tot de infrastructuur. Verzelfstandiging (i.c. oprichting van het Fonds BKVB) gaat echter verder. Het is

een ingreep in het veld zelf. Er ontstaat namelijk interactie binnen het Fonds, er komt interactie tussen Fonds en kunstenaar en het Fonds treedt publicitair naar buiten, met alle gevolgen van dien. Dat alles veroorzaakt bewegingen en invloeden.

De eerste vraag die dit oproept is: hoe moet het dan? Alleen een pot geld neerzetten en toekijken wie daarin duikt? Want iedere verdere handeling verstoort het autonome proces. Tweede vraag: was het in de tijd dat de overheid zelf de taak uitvoerde dan anders? Zouden de effecten anders komen te liggen wanneer de overheid het in de toekomst weer zelf zou gaan doen? Komen er dan geen onbedoelde neveneffecten? Destijds waren er toch ook commissies met adviseurs, interacties in de kring van de subsidieverlener (ambtenaren van WVC en de adviseurs), interactie tussen subsidiegever en kunstenaars. Wat er toen in ieder geval niet was is de actieve externe communicatie die het Fonds BKVB in de loop der jaren heeft opgezet en waarover staatssecretaris Nuis in een recente brief aan het Fonds de loftrumpet heeft gestoken. Geheel in lijn met de Cultuurnota 1997-2000 is er sprake van een drastisch toegenomen transparantie. Hoe transparanter het beleid, hoe kleiner de kans dat zich ongewenste toestanden voordoen van het soort dat De Nooy in zijn fantasieën ziet opduiken.

Internationalisering

Ook De Nooys beweringen inzake de spanning tussen beleid dat gericht is op kwalitatief hoogwaardig aanbod en beleid dat gericht is op internationalisering, behoeft kanttekeningen. Het verhaal over cumulatie van geld die de economische noodzaak wegneemt om in het buitenland de markt te bewerken, is hiervoor al doorgeprikt. Overigens gaat De Nooy blijkbaar uit van de veronderstelling dat kunstenaars vooral naar het buitenland gaan uit

economische noodzaak en dus niet of minder geneigd zijn dat te doen als ze in eigen land al over geld beschikken. Op welk onderzoek dit gebaseerd is weet ik niet, maar als het al waar zou zijn dan klopt zijn verhaal over de ontvangers van beroepskostenvergoedingen in ieder geval niet. Die zouden zich meer dan ontvangers van de Individuele Subsidies in internationale richting ontwikkelen. Maar ontvangers van beroepskostenvergoedingen waren voor het overgrote deel bijstandstrekkingen. Daarvan was de inkomstenbron dus in optima forma een nationale zaak en zelfs gekoppeld aan verblijf hier te lande. Dat lag en ligt bij ontvangers van werkbeurzen en startstipendia heel anders. Die subsidies worden dan ook voor een aanzienlijk deel over de grens ingezet. Dat weet De Nooy niet en dat kon hij ook niet weten want hij heeft het niet onderzocht. Het viel immers buiten de reikwijdte van het evaluatieonderzoek.

Overigens wil ik het grote belang dat in het evaluatieonderzoek en in lijn daarmee in De Nooys artikel wordt gehecht aan internationale activiteiten drastisch nuanceren en relativieren. Soms krijg je de indruk dat internationalisering zoiets is als zwarte magie. Als je de beentjes maar over de grens tilt zit je goed. De werkelijkheid is droeviger. Als cultureel attaché heb ik waargenomen dat van de uitwisseling in het kader van culturele verdragen maar in beperkte mate gebruik wordt gemaakt door vooraanstaande kunstenaars. Niet zelden monden dergelijke uitwisselingen uit in weinig belangwekkende presentaties in tweede- en derderangstentoonstellingsplaatsen. In artistiek opzicht betekent het helemaal niets en menig kunstenaar had er beter aan gedaan thuis nog wat aan de artistieke ontwikkeling te sleutelen - maar je scoort leuk op De Nooys schaal van buitenlandse erkenning.

Stelselwijziging

Ter afronding van zijn betoog adviseert De Nooy de huidige en toekomstige bewindspersonen van cultuur om met regelmaat het stelsel ingrijpend te wijzigen. Pas dan komt er doorstroom. Nieuwe regelingen, nieuwe kansen moet De Nooy gedacht hebben. De vooronderstelling die hieraan ten grondslag ligt heb ik weerlegd. De doorstroom is er al. Een andere vraag is of er niet allang sprake is van een continue stelselherziening: in 1984 de Individuele Subsidies; in 1987 de beroepskostenvergoedingen; in hetzelfde jaar de afschaffing van de BKR; in 1991 de centralisering van beroepskostenvergoedingen bij het Fonds BKVB en een herverdeling van taken tussen rijk en lagere overheden; in 1992 een fundamentele herziening van de beoordelingscriteria voor aanvragen van een beroepskostenvergoeding, waarbij de erkenning van het kunstenaarschap een rol ging spelen; in 1993/94 de afschaffing van de beroepskostenvergoedingen en de introductie van basisstipendia; tussendoor de oprichting van de Mondriaan Stichting en dan binnenkort wellicht de Wet Inkomensvoorziening Kunstenaars (WIK). Als het al zo is dat stelselherzieningen tot dynamiek en doorstroom leiden, waarom is van dat laatste dan, althans in De Nooys ogen, niet al lang sprake? Of is het zo dat ook die stelling nergens op slaat?

Tenslotte nog een kleinigheid. De Nooy signaleert dat het Fonds de namen publiceert van de kunstenaars die een Individuele Subsidie krijgen (pagina 325 en voetnoot 9). De ontvangers van een beroepskostenvergoeding worden niet vermeld. Volgens De Nooy onderstreept dat het lagere prestige van die subsidiesoort. Impliciet kunnen uit deze passages weer enkele conclusies getrokken worden. Dat de namen van ontvangers van een

Geert Dales

was in 1996 directeur van het Fonds Beeldende Kunst, Vormgeving en Bouwkunst

beroepskostenvergoeding niet worden gepubliceerd hangt samen met het privacyreglement. Het Fonds mag de namen simpelweg niet publiceren, want het hebben van een beroepskostenvergoeding zegt veel over iemands inkomenspositie. De Nooys opmerking is indicatief voor de wijze waarop De Nooy met de materie omspringt: ondoordacht, onwetenschappelijk en daardoor onverantwoord.

Noten

1. Ongetwijfeld een plagerige parafrase op 'De kracht van heden', onder welke titel het Fonds voor Beeldende Kunsten, Vormgeving en Bouwkunst in 1993 een succesvolle presentatie organiseerde.
2. *De financiële positie van beeldend kunstenaars II: onderzoek in opdracht van het Ministerie van OCW.* Uitgevoerd door de Stichting voor Economisch Onderzoek van de Universiteit van Amsterdam (SEO), april 1996.
3. *Beeldende kunstbeleid OCenW; subsidies, opdrachten en aankopen 1990-1993.* Onderzoek uitgevoerd door het IVA in opdracht van het ministerie van OCenW, juli 1996.

Bibliografische gegevens

Dales, G. (1996) 'Onverantwoorde conclusies'. In: *Boekmancahier*, jrg. 8, nr. 30, 468-475.

Onvoorzien of ongewenst?

Antwoord aan Geert Dales

Wouter de Nooy Wanneer de redactie van een wetenschappelijk tijdschrift als het *Boekmancahier* een artikel plaatst, waarop de reactie komt dat het ‘ondoordacht, onwetenschappelijk en daardoor onverantwoord’ is, dan kun je aan je water aanvoelen dat er ernstige misverstanden in het spel zijn of fundamenteel verschillende ideeën over wat wetenschap is. Als auteur trek ik mij de misverstanden aan. Het was nu eens niet mijn bedoeling om verwarring te zaaien.

Geert Dales wijst mij er terecht op dat er ondertussen nieuwe schattingen voorhanden zijn over de omvang van de markt voor beeldende kunst in Nederland, waardoor het onwaarschijnlijk is dat de uitgaven van het vakministerie de particuliere bestedingen overtreffen. Of het dan tevens onjuist is om dit ministerie de belangrijkste actor in de Nederlandse wereld van de beeldende kunsten te noemen, is een andere vraag. Ook zijn opmerking dat privacyoverwegingen de redenen vormen om alleen ontvangers van Individuele Subsidies bij naam te noemen in de publiciteit, is een terecht kritiekpunt waarvoor ik hem erkentelijk ben, ook al werpt het een smet op mijn wetenschappelijk blazoën.

Maar nu de misverstanden. Geert Dales vat mijn artikel samen in vijf ‘conclusies’, maar dat zijn niet de conclusies van mijn artikel. Ze bevatten enkele belangrijke misverstanden. In zijn eerste ‘conclusie’ (het gaat mijns inziens om een bestuurskundige theorie en niet om een conclusie uit mijn onderzoek), stelt Geert Dales dat de verzelfstandiging van een bestuurstaak, namelijk het verdelen van subsidies onder kunstenaars, een onbedoelde invloed uitoefent op de kunstwereld. Later in zijn reactie maakt Dales hier zelfs ongewenste toestanden van en vraagt hij zich met Job af, hoe het dan in hemelsnaam wel zou moeten. Dales wekt hiermee de suggestie dat ik een pleidooi houd tegen de verzelfstandiging in het algemeen en het Fonds BKVB in het bijzonder - ik zou mijn pijlen vooral richten op de Individuele

Subsidies. Ik spreek in mijn artikel echter over onvoorziene effecten. Onvoorziene effecten zoals extra informatie-uitwisseling binnen de kunstwereld en versnelde kunstenaarsloopbanen kunnen voor de beleidsmaker mooi meegenomen zijn. Maar dat is hun zaak, net als bij het evaluatieonderzoek ga ik niet op de stoel van de beleidsmaker zitten. Ik probeer alleen beleidseffecten te schetsen, die vanwege hun onvoorziene karakter mogelijk aan de aandacht ontsnappen.

Bij Dales’ tweede conclusie duikt deze misplaatste achterdocht weer op. Door de orkestratie van subsidietoekenningen zou steeds dezelfde groep kunstenaars er met de subsidies vandoor gaan. Ziedaar de veronderstelde complottheorie. Later in zijn reactie suggereert Geert Dales dat het Fonds BKVB in mijn ogen het hele veld orkestreert. De term orkestratie gebruik ik echter juist om aan te geven, dat elke ‘speler’ verantwoordelijk is voor de onderlinge afstemming van keuzen, waaruit een ‘harmonisch’ totaalbeeld ontstaat. Na de oprichting van het Fonds BKVB gaan de toekenningen van subsidies meer in de pas lopen met keuzen van andere instellingen. Het gaat daarbij overigens ook om ongesubsidieerde instellingen in het geval van aankopen op de particuliere markt. Maar de subsidietoekenning kan daarbij niet als exclusieve oorzaak van aankopen en dergelijke beschouwd worden, al was het maar omdat in bijna de helft van de gevallen de subsidietoekenning volgt op bijvoorbeeld de aankoop. Kortom, het gaat me in mijn artikel niet om het Fonds BKVB, maar om het samenspel tussen alle regelingen die het toenmalige ministerie van WVC introduceerde in de jaren tachtig. Dat de vervanging van de beroepskostenvergoeding door het basisstipendium dit stelsel volledig op zijn kop zou hebben gezet, lijkt me kletsboek.

In zijn tweede en derde conclusie doet Geert Dales alsof de subsidies volgens mij maar bij een klein aantal kunstenaars terecht komen, die vanwege deze cumulatie zulke enorme

subsidiebedragen ontvangen dat zij zich bijvoorbeeld niet meer op het buitenland hoeven te oriënteren. Met het laatste onderzoeksrapport van het IVA in de hand, kan hij mij vervolgens om de oren slaan.¹ In mijn artikel heb ik het echter over een ‘aantrekkelijk loopbaanperspectief’ (p. 325) als gevolg van de orkestratie van subsidies, aankopen, publicaties en dergelijke. Als het anderen lukt om herhaaldelijk subsidies, aankopen en opdrachten te verwerven in het nieuwe stelsel van regelingen, kan het voor jou ook de moeite van het proberen waard zijn, zonder dat je zelf (al) in de prijzen bent gevallen. Hetzelfde IVA-rapport laat zien dat er de nodige voorbeelden zijn van kunstenaars die uit de acht subsidie-regelingen aanzienlijke inkomsten putten (Vinken en Van Dun 1996: tabel 5.10 op pagina 55). Voorbeeld doet volgen.

In zijn laatste conclusie komt Geert Dales op een punt dat ik interessant vind. Het gaat hier om de vraag naar doorstroming binnen het nieuwe stelsel. Los van het feit dat ik geen oordeel heb geveld over de vraag of deze doorstroom voldoende is - dat oordeel laat ik graag over aan beleidsmakers en belanghebbenden - ben ik mede door Geert Dales’ reactie zeer nieuwsgierig geworden naar de feitelijke doorstroom en naar de positie hierin van de eerste lichting die gebruik heeft gemaakt van de regelingen in het nieuwe stelsel. In mijn onderzoek heb ik geconstateerd dat de eerste ontvangers van Individuele Subsidies (tussen 1984 en 1987) zich relatief snel ontwikkeld hebben wat betreft aankopen, publicaties, opdrachten et cetera. Zijn deze kunstenaars wel of geen vaste gebruikers geworden van de nieuwe regelingen? Wanneer kun je eigenlijk spreken van ‘vast gebruik’? Anders gezegd, welke (dis)continuïteit kent het individuele gebruik van de nieuwe subsidieregelingen en zijn er categorieën kunstenaars aan te wijzen met een relatief hoge continuïteit? Uit de cijfers van het IVA blijkt

Wouter de Nooy

was in 1996 universitair docent aan de vakgroep Kunst- en Cultuurwetenschappen van de Erasmus Universiteit Rotterdam

duidelijk dat er nagenoeg geen sprake is van kunstenaars die jaar in jaar uit gebruik maken van verschillende regelingen. Maar er blijkt tevens uit dat de inkomsten die kunstenaars uit het stelsel putten, aanzienlijk schever verdeeld zijn dan de inkomsten van de hele Nederlandse beroepsbevolking (op cit. p.54). Uit het Mattheüs-effect zich in toegenomen inkomensongelijkheid, denivellering? Heeft de stelselwijziging als gebeurtenis niet zozeer invloed op wie iets krijgt, maar op wie het meeste krijgt? Gaat het niet om het schudden en opnieuw uitleggen van de kaarten, maar om de vraag waar de azen terecht komen? Het gegevensbestand van het IVA over subsidieregelingen zou het mogelijk moeten maken om dergelijke vragen te beantwoorden.

Zo heeft Geert Dales met zijn reactie onvoorzien en wellicht ongewenst bijgedragen aan het proces dat hij zelf ondoordacht, onwetenschappelijk en daardoor onverantwoord noemt. Maar is het echt zo erg: nadenken en speculeren over de gevolgen van het gewijzigde beeldende- kunstbeleid, zonder dat deze gedachten en speculaties nog goed zijn onderbouwd met feiten? Sommige mensen noemen dit proces juist de kern van empirisch onderzoek: empirisch onderzoek gebeurt altijd vanuit ideeën over het te onderzoeken verschijnsel en, als het goed is, leiden de onderzoeksresultaten weer tot nieuwe ideeën, van waaruit nieuw empirisch onderzoek kan worden gedaan.

Noot

1. Vinken, H. en L. van Dun. *Beeldende kunstbeleid OCenW: subsidies, opdrachten en aankopen 1990-1993*. Zoetermeer, 1996.

Bibliografische gegevens

Nooy, W. de (1996) ‘Onvoorzien of ongewenst?: antwoord aan Geert Dales’. In: *Boekmancahier*, jrg. 8, nr. 30, 473-475.